

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

Bc. Ivona Mendelová

VÝVOJ TLUMOČENÍ VE FINSKU NA PŘÍKLADU KONFERENCEČNÍHO TLUMOČENÍ

(Development of Interpreting in Finland
Analyzed on the Example of Conference Interpreting)

UK FF ÚTRL Praha, červen 2020

Diplomová práce Ivony Mendelové má charakter teoreticko-deskriptivní studie s jistými explorativními rysy a zabývá se vývojem konferenčního tlumočení ve Finsku i aktuálním stavem a výhledy do budoucna v souvislosti s rostoucí úlohou angličtiny jako *lingua franca*. Diplomantka si klade za cíl zachytit změny v oblasti tlumočení, ke kterým došlo ve Finsku zejména po roku 1995, kdy tato země vstoupila do Evropské unie. Svou prací vhodně navazuje na další diplomové a rigorózní práce obhájené na Ústavu translatologie FF UK, které se věnovaly vývoji tlumočení v dalších geografických regionech Evropy i na ostatních kontinentech. Diplomantka ke sběru materiálu a přípravě své práce rovněž užitečně využila své studijní stáže na univerzitě ve finském Tampere.

Diplomová práce (DP) má 67 stránek (+16 příloh na 87 stránkách: otázky pro rozhovory ve finském originále a v překladu do češtiny, přepisy těchto dvou rozhovorů ve finštině i jejich překlad do češtiny, e-mailová korespondence s respondenty, dvě dotazníková šetření – opět česky i finsky a konečně Zpráva DG SCIC o stavu finské tlumočnické kabiny 2017-2019 – v angličtině) a je rozdělena, kromě Úvodu a Závěru, do šesti hlavních kapitol a řady podkapitol a oddílů. Struktura diplomové práce působí promyšleně a jednotlivé části na sebe logicky navazují. V první kapitole nejdříve jasně a čistě vymezuje metodologii a zaměření své diplomové práce, jakož i výzkumné otázky a cíl výzkumu (s. 11-21). Pro získání potřebných dat a jejich analýzu vhodně zvolila metodu dotazníků a polostrukturovaných rozhovorů s tlumočníky. Pozitivně hodnotím výběr respondentů, až výsledný počet je poněkud omezený. Autorka se opírá přitom jak o objektivní, tak zejména o subjektivní/osobní informace získané právě z rozhovorů s oběma hlavními respondenty (Anna Riita Vuorikoskiová a Veijo Kruth).

Druhá kapitola (s. 22-27) se věnuje hlavním osobnostem tlumočení ve Finsku, které jsou představeny formou medailonků, jež se z velké části vycházejí z osobních rozhovorů nebo dotazníků či z veřejně dostupných informací. Škoda, že údaje o publikační činnosti Vuorikoskiové chybí poté v části Bibliografie. Je to snad tím, že žádnou z těchto publikací diplomantka nečetla?

Třetí kapitola (s. 28-43) se zabývá historií (konferenčního) tlumočení a jeho výuky ve Finsku a je nejobsáhlejší. Kapitola na s. 28 začíná drobnou „jazykovou lekcí“ z finštiny. V této souvislosti doplním, že nejenom němčina, ale i čeština má „zastřešující“ pojem pro překlad a tlumočení, a tím je termín „převod“. Diplomantka popisuje jednotlivé etapy rozvoje konferenčního tlumočení ve Finsku a také jeho výuky na jednotlivých finských univerzitách a uvádí studium či pedagogické zkušenosti prvních vyučujících /u Kati Revell-Nielsenové je poněkud matoucí její studium v Ženevě, kde je jí absolvovaný studijní obor jednou uváděn jako Fakulta překladu a tlumočení *FTI* (s. 29), jednou jako Fakulta překladatelství a tlumočnictví a jednou jako (původní) Ženevská tlumočnická škola - *EIG* (oboje s. 25). Podotýkám, že pod názvem *EIG* studium fungovalo do roku 1972, poté až do roku 2011 se

obor jmenoval Škola překladu a tlumočení *ETI (Ecole de traduction et d'interprétation)* a právě pod touto zkratkou „ETI“ byla ženevská škola nejznámější (marně po změně statutu ze „Školy“ na „Fakultu“ usilovala o možnost tuto „značku“ si zachovat, jako se to v evropském institucionálním kontextu podařilo například zachovat „SCIC“) a od 2011 je to *Faculté de traduction et d'interprétation FTI* – Fakulta překladatelství a tlumočnictví/.

Diplomantka uvádí i jednotlivé etapy postupného zavádění tlumočení, zejména simultánního, do výuky a vyzdvihuje v této souvislosti úlohu univerzity v Turku, která se pak stává hlavním centrem přípravy finských konferenčních tlumočnicků, kde jsou po několik let realizovány roční postgraduální kurzy konferenčního tlumočení v rámci EMCI (*European Masters in Conference Interpreting*). Turku bylo od roku 1998 /stejně jako náš ÚTRL FF UK/ až do roku 2010 členem 1. Konsorcia partnerských univerzit EMCI. Je poněkud škoda, že v této souvislosti diplomantka nekontaktovala třeba prof. Čenkovou, která je garantkou EMCI na ÚTRL již od samotných počátků (od roku 1999), byla i několik let předsedkyní celého EMCI Konsorcia a mohla řadu informací nejenom o místním původně postgraduálním ročním kurzu EMCI a následně EMCI modulu objasnit či upřesnit, ale mohla diplomantce pomoci i s informacemi o EMCI kurzu v Turku, jelikož garantku Jacqueline Välimäkiovou znala osobně, pravidelně se s ní setkávala na zasedáních EMCI Konsorcia, dvakrát sama Turku navštívila. Rovněž kolegyně byla i u nás na ÚTRL v rámci pedagogické pomoci, když jsme v jednom ročníku EMCI kurzu měli i studenta s finštinou. Jistě by byla vysvětlila odlišný charakter studia před tzv. Boloňskou reformou a po ní, i to, že se postgraduální EMCI kurzy konaly v prvních letech pravidelně i u nás každý rok, že pochopitelně i u nás byly v polovině kurzu organizovány průběžné zkoušky a že byli po náročných přijímacích zkouškách přijímáni uchazeči s jakýmkoliv vysokoškolským diplomem, pokud splnili požadované podmínky a prokázali příslušné kompetence, znalosti a dovednosti. Pokud by výuka konferenčního tlumočení v Turku byla znovu obnovena, probíhat v rámci EMCI programu by mohla pouze poté, pokud by tento program splnil náročné podmínky kladené na EMCI programy a musel by se konat nejdříve minimálně jeden kurz včetně závěrečných zkoušek, kterých by se účastnili, jednak i jako pozorovatelé během výuky, hodnotitelé z jiných univerzit EMCI, a teprve po jejich kladném stanovisku a hlasování všech členských partnerských univerzit EMCI Konsorcia na Valném shromáždění by mohlo být Turku do EMCI Konsorcia znovu případně přijato.

Je také zajímavé, že nikdo z respondentů (ani vedoucí finské kabiny V. Kruth) nezmiňuje, že na univerzitě v Helsinkách byly rovněž organizovány paralelně s Turku několikrát roční kurzy konferenčního tlumočení a těsně před vstupem České republiky do EU tam dokonce dvakrát po sobě (2002-03) běžel postgraduální kurz konferenčního tlumočení s češtinou jako pasivním jazykem, kde působily i naše absolventky-tlumočnice jako lektorky.

Čtvrtá kapitola (s. 44-48) stručně popisuje fungování tlumočení v institucích Evropské unie a nutnost stále častějšího využívání pilotáže (*relay*) a tlumočení do cizího aktivního jazyka (*retour*) s rostoucím počtem úředních jazyků používaných na jednáních. Je zde i ne zcela přesná informace ohledně přijímání nových tlumočnicků: výběrovým řízením EPSO procházejí pouze uchazeči, kteří se hlásí na vypsaná stálá místa (tj. tyto tlumočníci se stanou zaměstnanci EU), zatímco uchazeči, kteří mají zájem pracovat jako externí tlumočníci (*freelance* neboli *ACI*), musí úspěšně absolvovat interinstitucionální akreditační tlumočnické testy, které vypisují a organizují společně tlumočnická ředitelství Evropské komise, Evropského parlamentu a Soudního dvora EU.

Pátá kapitola se zaměřuje čistě na Finsko a jeho členství v Evropské unii zejména z pohledu zajištění tlumočnických služeb pro finské delegáty, europoslance a další finské zástupce: popisuje přípravu finských tlumočnicků před vstupem do EU. I zde je však několik ne zcela přesných informací – viz zejména 5.1. Jazyková kompetence finských europoslanců /s. 51-52/: výzkum nebyl prováděn mezi finskými europoslanci (kterých je, jak sama

diplomantka uvádí, pouze 13), ale mezi *liaison officials* (jak je uvedeno na jí citovaných webových stránkách), což jsou doslova styční úředníci, neboli delegáti, kteří zastupují jednotlivá ministerstva či rezorty na zasedáních pracovních skupin Rady či Komise atd. Navíc sama diplomantka uvádí, že většina respondentů byla aktivní v zasedáních Rady EU (s. 51), tudíž to nemohli být europoslanci. Dále na s. 52 je velmi nejasně formulovaná informace ohledně kvót na počet tlumočnicků v jednotlivých kabinách členských států. Ve skutečnosti nejde o to, že „byly stanoveny kvóty na počet tlumočnicků v jednotlivých kabinách členských států“, ale o to, na kolik dní se zajištěným tlumočením mají státy nárok a zda je vyčerpají či zda by vyžadovali více dní.

V této části je na s. 53 opět několik nepřesných či zavádějících informací. Diplomantka se sice odvolává na rozhovor s vedoucím finské kabiny Veijo Kruthem, a na dokument, který od něj obdržela (viz příloha 9), ale bohužel došlo k interpretačnímu šumu: čísla ohledně tlumočení tak, jak je uvádí diplomantka, jsou nejasná: „podíl stálých zaměstnanců na tlumočení se postupně od roku 2017 snižuje: z 2910 v roce 2017 na 2718 v roce 2018“ atd. Tím, že bylo vynecháno slovo „dní“ (kolik dní tlumočili stálí zaměstnanci a kolik dní externí tlumočníci...), je tato informace poněkud nesrozumitelná.

Pokud jde o část 5.3 Budoucnost konferenčního tlumočení finštiny v Evropské unii (s. 55-56), zde diplomantka opět ne zcela vhodně pracuje s pojmem „europoslanci“, ač všichni její respondenti pocházejí z DG SCIC, tedy Evropské komise, a proto asi nezmiňovali europoslance. Navíc europoslanci žádného členského státu si tlumočení nehradí, mají na ně nárok vždy, jakmile jsou na zasedání přítomni. Financování tlumočení se týká jednání pracovních skupin na Radě.

Poslední, šestá kapitola se pak věnuje současné situaci na finském tlumočnickém trhu a také situaci na českém trhu, pokud jde o využití finštiny a tlumočení z/do tohoto jazyka.

Diplomová práce je celkově velmi zajímavým a uceleným pohledem na historii, současnost i budoucnost konferenčního tlumočení a výuku tlumočení ve Finsku a používání finštiny v evropských institucích.

Velmi pozitivně hodnotím, že si diplomantka dala práci s překladem obou rozsáhlých rozhovorů vedených ve finštině.

Náměty do diskuse:

U části 5.2.1 Současná situace ve finské kabině bych chtěla, aby v diskusi diplomantka upřesnila, jak máme rozumět tomu (s. 52), že „výhodou je samozřejmě schopnost tlumočit do více než jednoho jazyka B“?

Jako námět do diskuse během obhajoby bych se také chtěla zaměřit na část 5.2.2: Situace v české kabině ve vztahu k finštině (s. 54).

K formální a jazykové stránce DP mám několik výhrad či komentářů. Osobně jsem zastávkyně přechylování ženských cizích jmen (viz i doporučení na stránkách Ústavu pro český jazyk AV ČR). Občas se vyskytují drobné formulační nedostatky, překlepy či pravopisné nedostatky (vyznačeno přímo v textu v tištěném exempláři DP), zejména pak na posledních stránkách práce, kdy byla možná již diplomantka tlačena časem (s. 62-63)? Musím konstatovat, že obecně jsou některé formulace či používané pojmy diplomantky v češtině (setkání namísto zasedání, úředníci namísto zaměstnanci, externí tlumočníci jako externí zaměstnanci?), poněkud šroubované či ne zcela srozumitelné (s. 48: v menších kabinách sedí dva až čtyři tlumočníci, ve větších pět až devět) a je z nich „cítil“ finský či anglický originál (zejména když autorka využívá některé pasáže z rozhovorů/dotazníků s tlumočníky), někdy až příliš často diplomantka používá přímo anglické pojmy, ač existují i ustálené termíny v češtině (*relay*, *retour*, *freelanceři*, na principu *real need* atd.). Pokud jde o Bibliografii (s. 64-65), zde mám dotaz ohledně ISBN, proč nejsou uváděna konzistentně? Stejně tak jako používání kurzívy u názvů celých publikací. Pišvejc David – uvedená práce z roku 2011 není

disertační, ale rigorózní. K Seznamu použitých zkratk by měla rovněž drobnou poznámku: jistě by čtenář uvítal, kdyby byl celý cizojazyčný název přeložen i do češtiny a kdyby zkratka odpovídala jazyku zkratky (AIIC – Association internationale des interprètes de conférence).

Přes tyto výše uvedené výtky práce Ivony Mendelové splňuje všechny podstatné stanovené náležitosti magisterské diplomové práce. Je napsaná poctivě a samostatně a přináší zajímavé poznatky o vývoji konferenčního tlumočení v dosud nezpracovaném geografickém regionu na příkladu finštiny. Způsobem zpracování dané problematiky diplomantka prokázala, že se opírá o relevantní odbornou literaturu i internetové zdroje, že s těmito zdroji a empirickým materiálem (polo-strukturované rozhovory a dotazníky) dovede pracovat a je schopná jednotlivé poznatky čtenářům vhodně předložit.

Diplomovou práci **Bc. Ivony Mendelové** doporučuji k obhajobě a hodnotím ji zatím stupněm **velmi dobře**. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

Praha 20. června 2020